

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četrť leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrť leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 8. maja 1867. ~

Gospodarske stvari.

Nova katasterska mera.

Dne 23. maja 1865 je v državnem zboru na Dunaji poljski poslanec Węzik predlog prinesel, naj bi se v Galiciji in Bukovini katastralna cenitev do prenarredbe sedanjih davkovskih postav ustavila, ter je svoj predlog tako-le utrjeval:

Le važnost in silnost predmetova sili me, da svoj predlog pred slavni zbor prinesem, zakaj po moji misli ni važnejše reči ne za državo niti ne za obdačene, nego je pravična in enaka razdelitev davkov med deželami in v deželi. To je in to mora prva naloga vsake pravične davkovske postave, vsake pametne finančne uprave biti. Ali ta enakost pri nakladanji davkov ni mogoča, ako se zemljišča precenjujejo po stabilnem katastru, ker so se od 1817. leta, posebno pa po velikih premembah kmečkih zadev 1848. leta zemljedelske razmere bitno predrugačile, tako da precemba po pravih, za tedaj veljavnih zahtevam današnjega časa ne zadostuje, ampak bi le največje krivice vzrokovala. Še manj dobrega se je od take precembe nadjati zato, ker so postavo od 23. decembra 1817, po kateri se je imela vršiti, poznejša ministerska podučila tako predelela, da se ravno tisti paragrafi več ne izpolnjujejo, brez katerih se kolikor toliko pravična precemba ne dá misliti. Tako se je odstranil §. 10. te postave, ki pravi:

„Precemba naj se vrši po cenilcih, ki krajne in gospodarske razmere razumejo, ki okraje, za ktere so postavljeni, na tanko poznajo, ki so v praktičnem zemljedelstvu zvedeni, katerih poštenost in nepristranost je potrjena.“

Ta paragraf se v Galiciji in Bukovini nikdar ni izpolnoval. Ampak ravno nasproti so za cenilce postavljeni sami tujci, ki dežele in deželnega jezika ne poznajo, in koliko so v gospodarstvu zvedeni, lahko se presodi po tem, ker niso nikoli nikjer nobenega gospodarstva, najmanj pa v Galiciji ali Bukovini imeli ali oskrbovali. Oni so izurjeni samo v umetnem preračunavanji nekega domišljenega, iz sto nezanesljivih faktorjev sestavljenega čistega dohodka, in še to le po kopitu, ki ga dobijo iz svoje nadpostavljene kancelije. Oni prav dobro razumejo številke po računsko sestavljati, samo da se te z djansko resnico kar nič ne vjemajo.

Ko so izpustili §. 10., morali so tudi §. 5 omenjene postave v stran vreči, kateri piše, da naj pri cenitvi za merilo služi gospodarstvo, v soseski navadno pri srednji letini. Ali kako bodo cenilci, ki jezika in dežele ne znajo, umeli in prav presojali, kaj je v soseski navadno. Ne vem, kako bi nemške dežele zadovoljne bile, ko bi jim poslali poljske ali magjarske cenilce. Tej okoliščini

je pripisati, da se za deželne gospodarske navade ni prašalo, ampak se je merilo na nemški ali pemski vatel.

Enaka osoda, kakor §§. 10. in 5. je zadela tudi §. 26. omenjene postave, po katerem bi se deželna kvota (to je, koliko bo vsaka dežela davka plačevala) imela uganiti še le tedaj, ko bi precemba za celo cesarstvo bila dodelana. Ta postavna določba, ki bi cenitvene neenakosti med posameznimi deželami kolikor toliko poravnati imela, ni se nikdar izpolnovala. Galicija in Bukovina ste pa zavolj tega najhuje udarjeni, ker ste najzadnji katastrirani, in zato tudi pri enakih pogojih najbolj obloženi; kajti to je vsaj sploh znano, da je istodobnost prvi pogoj enake cenitve, že zato, ker je obdelovanja stan, ki ima do cenitve glavni upljiv, v raznih časih jako različen.

Jaz ne pridem do kraja, ko bi hotel vse pomanjkljivosti in napake stabilnega katastra in vse uradne spise naštevati, v katerih vlada sama njegove slabosti spoznava. Le to čem opomniti, da je vlada s tem, da je davkovske poprave ali reforme, na vse drugačni podlogi osnovane predložila, najjasneje razodela, da stabilni kataster ni za rabo, in je s tem silno potrebo, da se davkovska sistema prenaredi, dokazala. Naj si gosp. državni minister še toliko prizadeva, da bi dokazal, da bo sedanja katastralna precemba dober material ali pomoček za prihodnje davkovske prenarredbe, vendar ne verjamem, da bo ktereга zvedenega človeka preveril; kajti, da od družih napak ne govorim, kdo bo hotel verjeti, da bo precemba storjena po cenah, kakor so bile 1824. leta, v kak pomoček cenitvi, ki se ima opirati na sedanje cene.

Ali ni tedaj popolnoma odveč taka cenitev, za katero se naprej vé, da bo nje vspeh krivičen in lažnjiv; za katero se naprej vé, da jo bo čez malo časa po čisto drugačnih načelih ponoviti treba, in za ktere ponovitev se res že zdaj priprave delajo? Jako je dvomiti, ali bi tako ravnanje državi in deželi bilo na korist, ker hitro preminjanje davkovskih podlog zemljiško vrednost in zemljiški kredit hudo hudo moti.

Tak postop se iz gospodarskih ozirov ne dá opravičiti; taka poskušnja bi še v bogatejših deželah, nego ste Galicija in Bukovina, zelo škodljive nasledke imela. Naj se nikdar ne pozabi, da se zemljiški davki nikdar ne smejo za majhen čas provizorno odmerjati.

Moja gospôda, Galicija zastran davkov ne zahteva posebnih dobrot, pa tudi noče biti obsojena, da bi v pokritje finančnega primankljeja, ktereга ni ona kriva, vsled napečne in pomanjkljive precembe več doprinositi morala, nego druge dežele.

Nazadnje se le še na to sklicujem, da je slavni zbor že 1862. leta sklenil, da se vsa katastralna dela ustavijo do takrat, da se nova postava za zemljiški davek izdela, ali vsaj obstoječi kataster iznovega pregleda.

To so besede g. poslanca Wezika. Ker se tudi nam za skoraj obeta nova katasterska mera in cenitev, zato so Wezikove besede resnega prevdarka vredne, temveč, ker se iz sestavka g. finančnega direktorja pl. Felsenbrunn-a, ki ga je prinesla „Laibacherica“ 1. dan t. m., lahko posname, da namen nove mere je tudi ta, da pridejo v njo tista zemljišča, ki so se od zadnje mere kaj zboljšala, na pr. če se je iz hoste njiva, iz pašnika travnik napravil itd.

Gospod pl. Felsenbrunn trdi, da se po novi meri zemljiški davki najbrže ne bodo zmanjšali, ker če bi se tudi čisti dohodek nekterih parcel znižal, pa bi se pri drugih od zadnje mere zboljšanih zvišal.

Ako je pa temu tako, potlej se nove mere sploh nimamo kaj posebno veseliti.

Zastopniki kranjske dežele se že toliko let pogajajo za znižanje davkov. V ta namen so trdno dokazali, da je kranjska dežela v primeri z drugimi, posebno v primeri s Koroško in Štajarsko preobložena, ker je bila katastralna cenitev na Kranjskem višja, nego v unih dveh deželah. Tega dokaza še nihče ni ovrgel. Ako tedaj po novi meri davki pri starem ostanejo, ostane v primeri tudi stara krivica. Saj se je gotovo tudi na Koroškem in Štajarskem od zadnje mere mnogo zemljišč premenilo in zboljšalo; zakaj bi moralo ravno Kranjsko prvo biti, kjer se zboljšanim zemljiščem davek poviša.

Na tanko je tedaj treba to reč premisliti in prevdariti, ali ne bi tudi kranjski poslanci g. Wezika v prihodnjem državnem zboru posnemali.

0 sladkorni (cukreni) pési.

Spisala sinova Avgusta Tschinkela v Ljubljani.

(Konec.)

Kteri so pézni in njenega semena sovražniki.

Sladko péšno sème radi jedé ali objedajo nekaki mali črviči z dosti nogami; nektero létino, če je vreme zánje, njih je mnogo v zemlji. Časi jedé péso tudi črvjé navadnega hrošča (kebra); ti so še celó velicega travna (maja), rožnika (julija) nevarni koreninam. Tudi nekak rjav črv, ves podoben tistemu, ki se nahaja v moki, rad jé sème.

Da se pride tem sovražnikom v okom, kolikor je mogoče, ne smeš nikoli sè semenom skopovati, kader se sadi, da potlej ni trebé toliko dosájati; izpod 5 do 8 zrn naj nikdar ne pride v eno jamico. To je na eno orál [joh] (1600 štirj. sežnov) po 12 do 15 funtov.

Koliko je stroškov z obdelovanjem.

Po Kranjskem se navadno plačuje delavcu po 30 do 40 krajcarjev na dan. Po tej ceni pride za kopanje ali oránje, za poravnavanje prstí ali za vláko z brano, za valjénje z valom, za prekrižavanje z grabljami, za sajénje, za drugo valjénje z valom, za okopavanje in snaženje na eno orál (joh) po 16 do 20 gold. stroškov.

Koliko se pése pridela.

Kdor pesi streže, kakor smo mu tukaj razložili, tak je pridela, če je kolikaj létina, na eni oráli (na 1600 štirjaških sežnih) po 300 do 400 centov. Nektera leta se je pridela tudi več, ali to je samo časi, pa malokdaj.

Konec.

Zdaj še opominjamo, da je pri nas na prodaj cent pésnega semena po 50 do 55 krajcarjev; po taki ceni ga ni dobiti nikjer pod našim cesarjem. Kakor je bilo rečeno že v predgovoru, nam je samo do tega, da bi se kmetovalci pése poprijeli, in da bi jo saditi vsaj po-

skušati začeli. Kader se to zgodi, potem se pésa tudi pri nas povsod vdomačí, kajti že po prvih poskušnjah se mora preveriti vsak umni kmetovalec, da tudi v najboljši letini nobena druga poljščina ne obrodí toliko čistega dobička, kakor pésa, pa ko bi njene korenine tudi prodajal samo po 35 do 45 krajcarjev cent, kakor ima ceno po Ogerskem in Českem (Pemskem). Tudi bode videl, da pési slabo vreme menj škoduje, kakor kteremu koli družemu poljskemu sadu, in da je dobiček od nje vselej zagotovljen.

Ako ta ali ta kmetovalec, kteri se misli poprijeti pése, morda želí kako reč še bolj ter na tanko zvedeti, prosimo ga, naj se naravnost k nam obrne.

Tudi vselej lahko vsak sam pogleda, kako mi s péso delamo na svojem kmetovanji pri Ljubljani in na Razsupljem pri Šmárii.

Najboljše sème prodajemo v ta kúp, kolikor imamo sami stroškov ž njim (po 25 krajcarjev funt), samo da se nam potlej mora pridélana pésa dajati po tej ceni, kakor smo jo zgoraj imenovali.

O tej priliki opominjamo, da prodajemo posebno dobro

sème sladkornega korenja.

Korenje, kakoršno se prideluje po Kranjskem, ni dobro. Preverjeni smo, da bode že po prvi izkušnji prihodnjič zmerom naše sème sejál vsak kmetovalec.

Korenje iz našega semena je zeló prijetno in dobro za prikuho, pa tudi za živinsko pičo je dosti redilnejše, ker je boljšega plemena. Mi kupujemo zmerom korenje iz našega semena, ko nam bi ga kdo še toliko pripeljal, in plačujemo ga skoraj še enkrat draže, kakor tukajšnje navadno korenje, ki ni za našo rabo.

Živinozdravniške stvari.

Odgovor na vprašanje

o neznani bolezni telét.

„Novice“ so prejele sledeči dopis:

„Velikokrat ste, predrage „Novice“, svojim kmetijskim bralcem že svetovale prav, kadar ste bile za svet poprašane tudi o živinskih boleznih. Z zaupanjem se tedaj do Vas obrnem, da mi naznanite, kaj mi je storiti in kako si pomagati v teh-le primerljajih: Že kake dve leti imam pri reji mladih telet vedno nesrečo. Že 6 telet zaporedoma, ki sem jih za rejo bil odločil, mi je zbolelo tako, da sem jih moral zaklati. Zbolele so pa tako: Ene dni, predno popolnoma tele zbolí, rado ne jé, manj jé. Na tem se najpred spozná, da mu nekaj ni prav. Potem začne kvišku gledati, in čez nekaj časa je kakor bi bilo pijano in slepo. Tako bolna živina tudi pada; vrže jo, trese jo, da beca. Ko to mine, sopet nekoliko jé in pije, pri vsem tem pa vendar medlí, da jo je sama kost in koža in potem pogine. To hiranje trpí dle časa, kakih 4—5 mesecev, če se pred ne zakolje. Tako bolna zaklana živina je imela v možganih vodo. Druzega ni bilo nič najti, da bi se poznalo, da je živina bolna. Ta bolezen je bila pozimi in pri vseh teletih, ktere sem redil. Morebiti bi tudi drugi čas bila, pa telet ravno ni bilo za rejo. Povejte nam: kaj bi bilo storiti zoper to bolezen? In od kod izvira? Prosim lepo!

Odgovor. Bolezen, ki napada teleta Vaša, je navál krvi (Blutcongestion) v možgane, po kterem samem večkrat ponavljanem ali pa po nastalem tihotapnem vnetji (schleichende Entzündung) nastopi razliv vode (Wasserergiessung). Ker so možgani žlahen orgán, lahko razumete, da se prikažejo popisana druga znamenja bolezni, ki niso druzega kakor nasledki draženih možganih.